

L'any 1962 la ciutat de Mataró era molt diferent de l'actual. Tot just començava el gran creixement motivat per l'augment de població que provenia de la immigració. Naixien els nous barris.

Manel Salicrú i Puig, aparellador, director del Museu Arxiu, explica com els darrers trenta anys de creixement han format una ciutat incoherent, inconnexa i molt densa, però amb possibilitats, encara, de ser reconvertida.

EL CREIXEMENT URBÀ DE MATARÓ (1962-1992)

ANTECEDENTS. MATARÓ 1950-1957.

Fins a l'any 1950 el creixement urbà de Mataró segueix les directrius del Pla d'Eixampla de 1878, que limita l'edificació de la ciutat dintre les Rondes. L'any 1936, fora Rondes, només hi havia el Parc, els camps de futbol de l'Iluro (actualment del C.D. Mataró) i de la Mataronina (a l'indret que avui ocupa el carrer Mn. Molé), els edificis de l'asil Cabanellas, el Cementiri i, el Col·legi Salesià a Cerdanyola, a part lògicament de les nombroses masies, d'algun edifici industrial isolat, i de l'inici d'una urbanització de *caseta i hortet*, a Cerdanyola, en terrenys de secà i antigues vinyes, una zona que s'anomenava *el Poble Sec* per paral·lelisme amb el barri barceloní del mateix nom, i que aprofitava el fàcil accés que comportava el tramvia de Mataró a Argentona, inaugurat l'any 1928.

L'any 1950 l'eixampla mataroní no és pas esgotat. A la banda de llevant encara és per obrir el carrer de Floridablanca, són parcialment obertes les rondes d'Alfons X i de Cervantes, però sense cap mena d'edificació, i tampoc no existeixen els carrers de baix a mar, sota l'Havana. Per la banda nord hi ha el Camí de la Geganta, sense construccions. A ponent l'edificació arriba fins al carrer de Pizarro, només obert parcialment, i queden importants espais sense obrar entre aquest carrer i la Ronda.

Tot i amb això, a partir de 1947, una incipient demanda de terrenys econòmics per a poder construir habitatges unifamiliars —encara era vigent la idea de *la caseta i l'hortet*— lligada amb la pèrdua del valor agrícola d'alguns terrenys, l'expectativa de negoci dels propietaris i la legislació proteccionista de les *viviendas bonificadas*, havia condicionat una primera edificació fora Rondes, al camí del

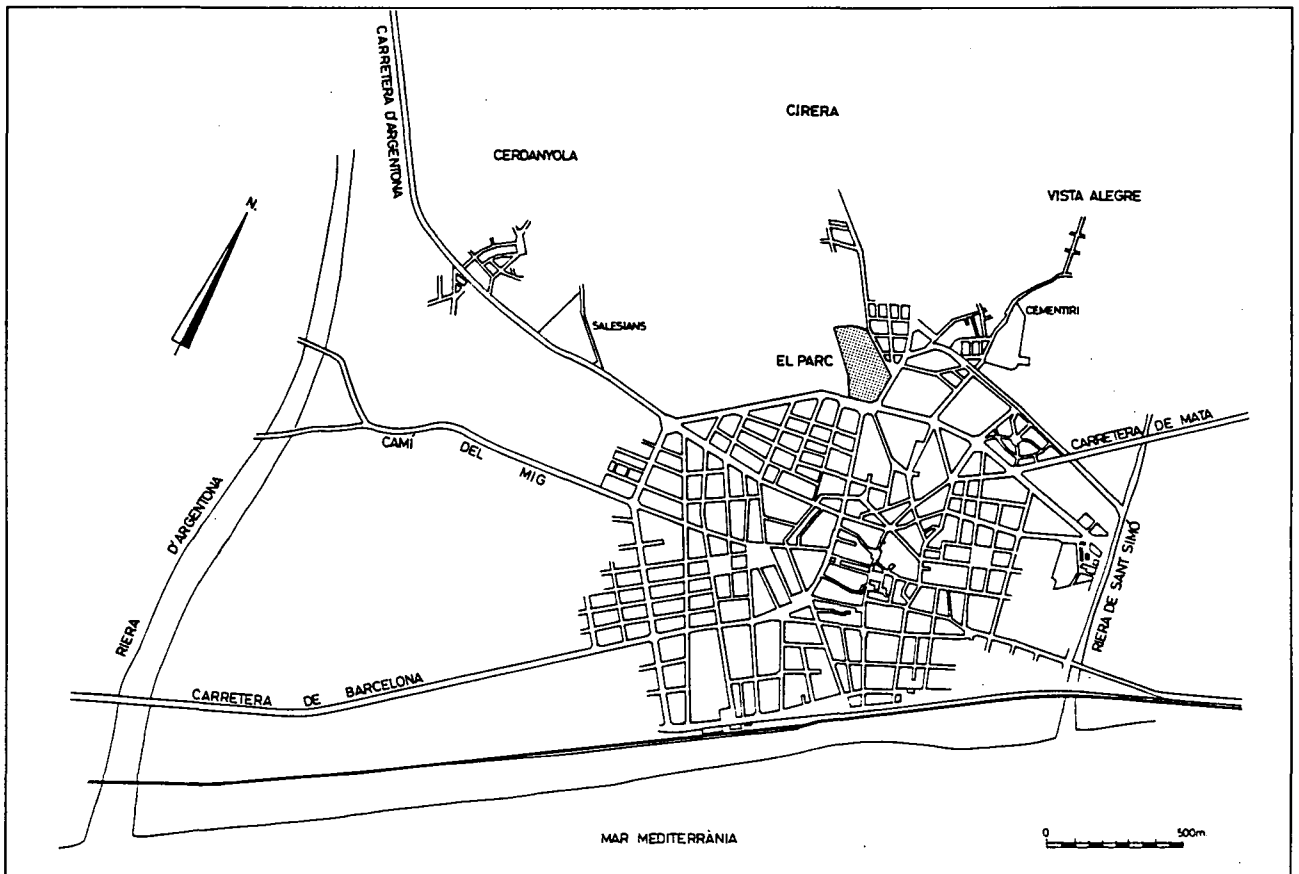
Cementiri (Grup Cabanellas), al Primer de Maig i als Molins. L'edificació d'aquest sector, formada majoritàriament per cases de planta baixa, a l'anglesa, amb jardí al davant i pati posterior, serà força ràpid.

El mateix any 1947 la Caixa d'Estalvis mataronina programa la Ciutat Jardí, en el sector delimitat per la ronda d'Alfons X, la carretera de Mata, el canal del Desviament (avui avinguda d'Amèrica) i el camí de Rocafonda. Ben aviat la Caixa construirà les fileres de cases de la carretera de Mata i de l'avinguda d'Amèrica, també de planta baixa, a l'anglesa, i de protecció oficial, que seran posades a la venda i adquirides principalment per famílies treballadores mataronines. De manera paral·lela la Caixa promou l'edificació dels carrers interiors que integraran habitatges unifamiliars tipus xalet. L'arquitecte Emili Viladevall projecta uns habitatges tipus que, construïts i finançats per la Caixa, seran posats a la venda. L'any 1960 la Ciutat Jardí era totalment edificada.

La parcel·lació i obertura dels carrers de la finca Torner, entre el Parc i la riera de Cirera, programada com a ciutat jardí per l'arquitecte Antoni de Moragas i Gallissà, és de l'any 1948. L'any 1954 ja és construït el nou convent de les Monges Tereses, però de moment s'hi fan molt poques altres obres. L'edificació del sector serà molt posterior —anys seixanta i setanta— i deixarà reduïda la Ciutat Jardí només a la part més meridional.

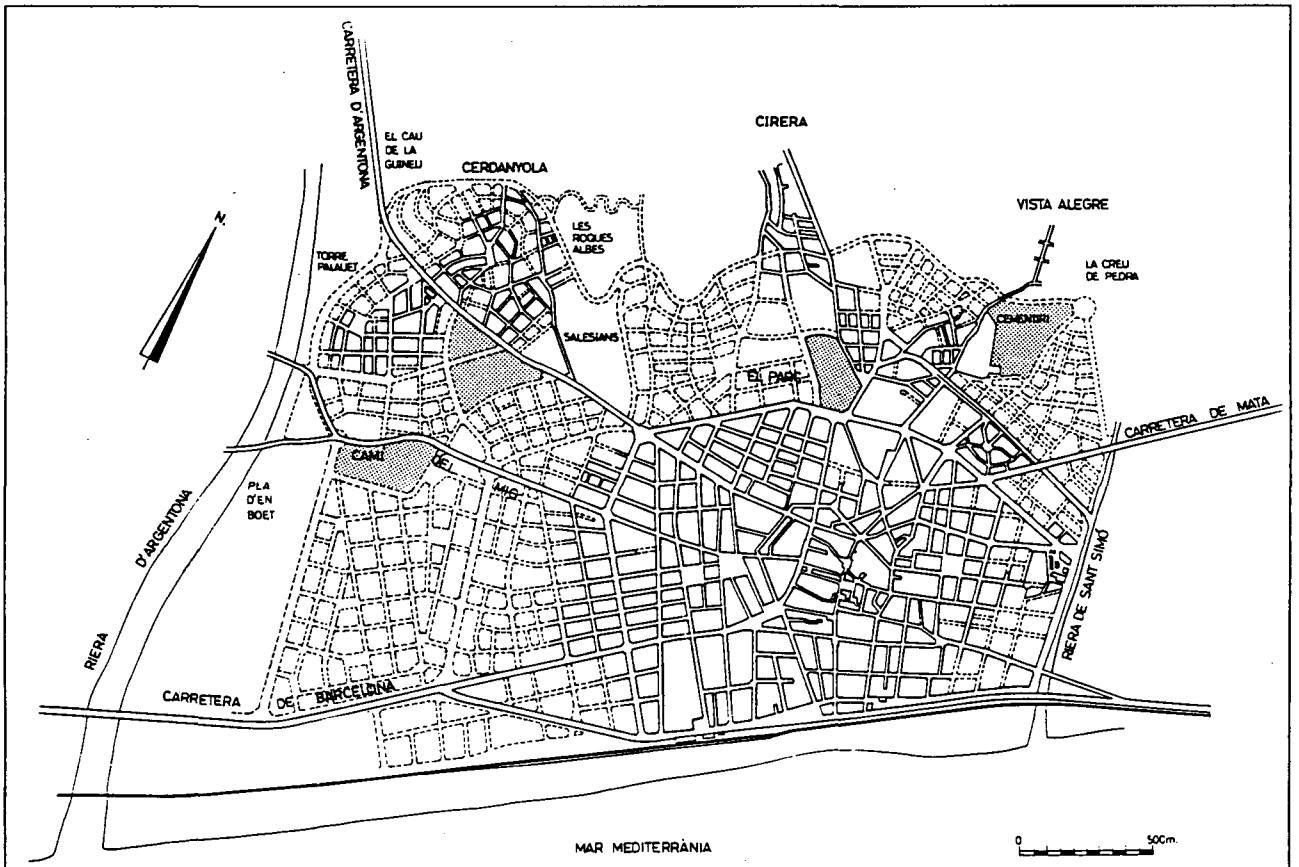
La fi de la dècada dels anys quaranta i els inicis dels anys cinquanta portaran a Mataró la primera onada immigratòria provinent de Múrcia, d'Andalusia i d'Extremadura, que provocarà l'augment de la demanda d'habitatges econòmics. Com que hi ha pocs pisos de lloguer i com que les zones no edificades de

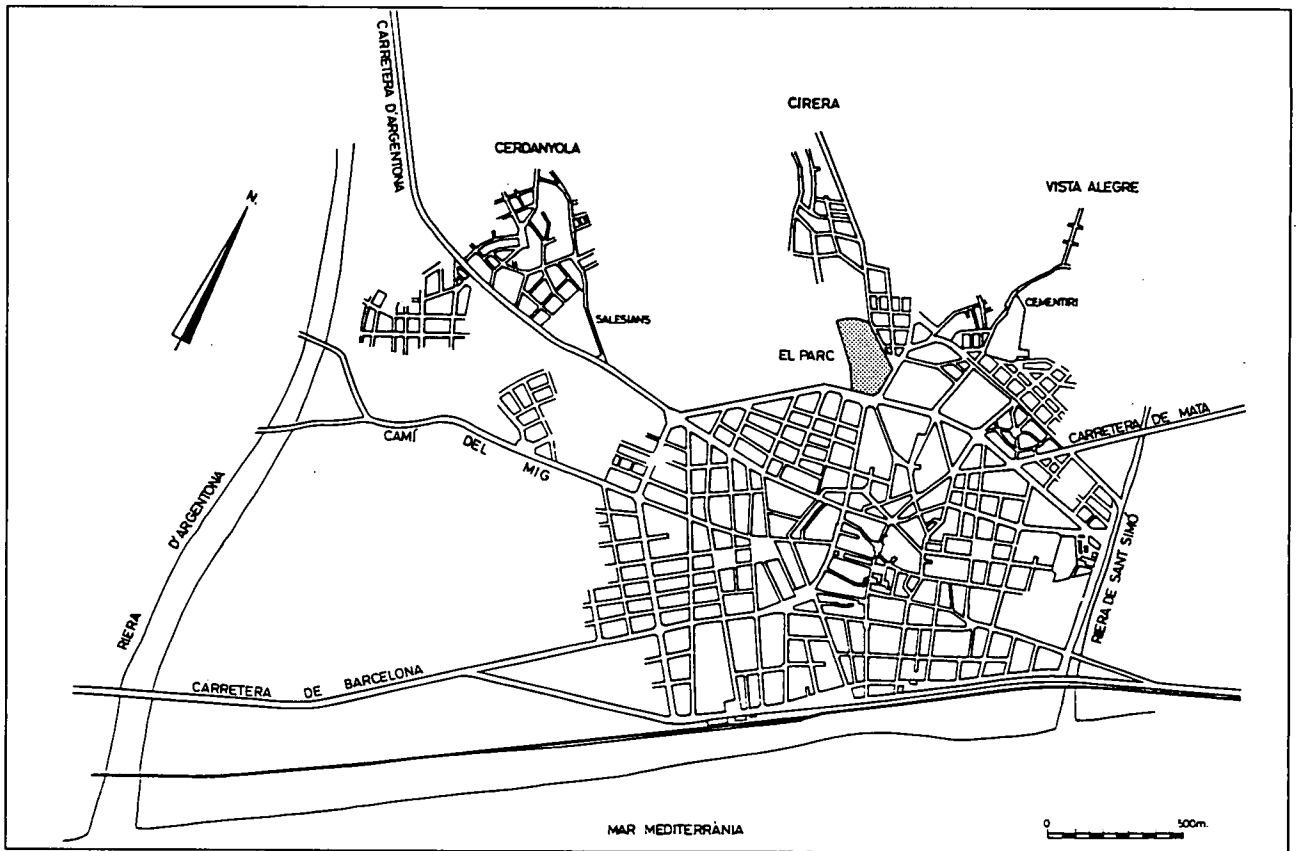
Mataró, 1950

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

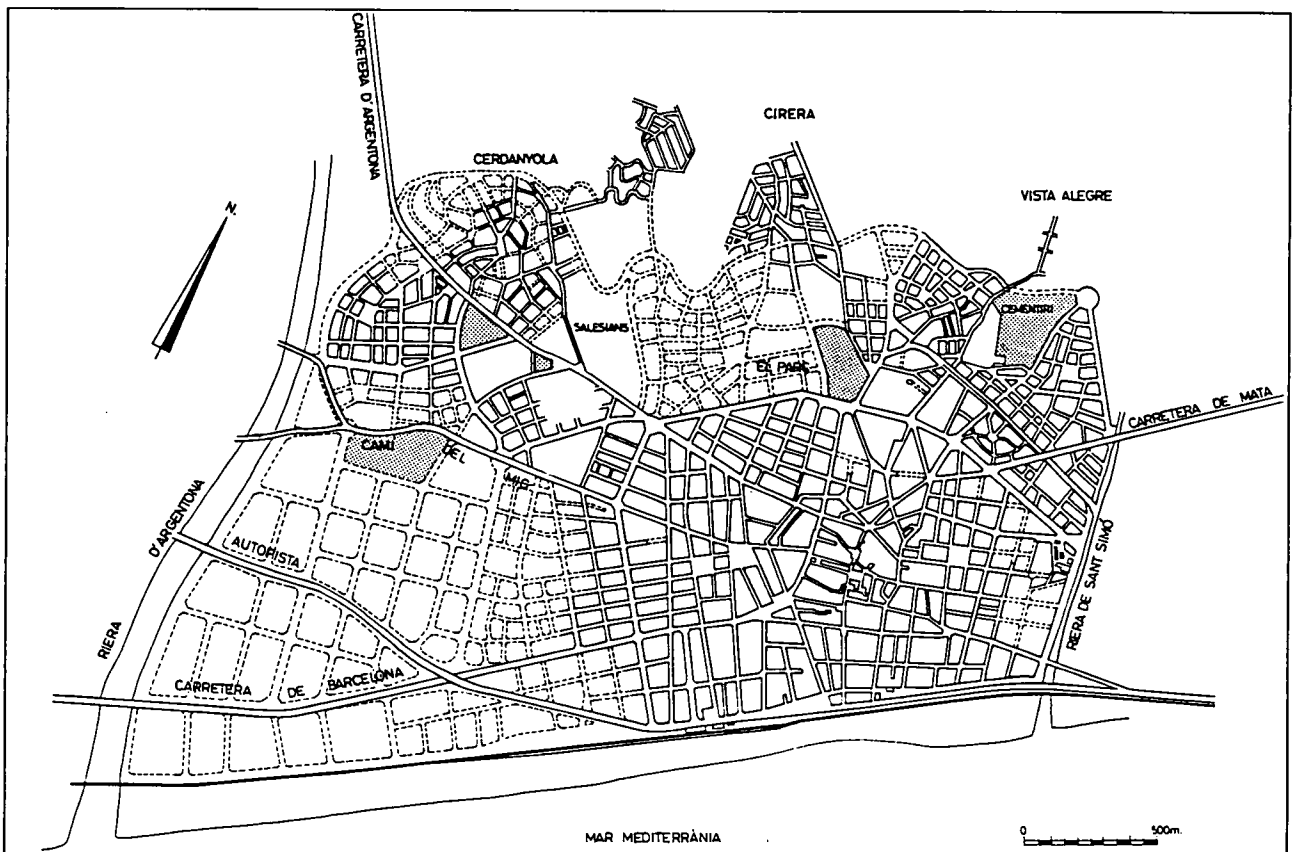
El Pla Parcial de 1957

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Mataró, 1960

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

El Pla Parcial modificat pel nou traçat de l'autopista Montgat-Mataró (1968).

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

zable el naixent barri de Cirera i el carrer de Vista Alegre.

Del Pla Parcial del 1957 es podria dir que potser preveia una excessiva densificació de la població i que respectava massa les partions de les finques en el moment de traçar els nous vials. Però a favor tenia el planejament unitari del creixement i la previsió de zones verdes, equipaments i centres cívics d'acord amb la normativa vigent en aquell moment.

Tot i que no fou mai aprovat, el Pla Parcial del 1957 va servir de base per a l'ampliació de la ciutat, fins a l'any 1971.

Però es desfigurà progressivament. Com a exemple citarem el cas de l'avui anomenat parc Puig i Cadafalch. El Pla preveia una gran zona verda, delimitada per la carretera d'Argentona (avui avinguda Puig i Cadafalch), el carrer Josep Monserrat i l'avinguda Gatassa. En aquest recinte es construïren l'Escola de Formació Professional (avui Institut Politècnic Miquel Biada), l'escola i guarderia Josep Monserrat, de la Caixa d'Estalvis, les escoles Josep Manuel Peramàs i Solixent, la guarderia Els Pins, i una petita zona industrial al costat de l'Escola de Formació Professional. La zona verda, per tant, va quedar reduïda al petit parc Rafael de Casanova i al triangle passeig de Ramon Berenguer, avinguda Gatassa i avinguda Puig i Cadafalch. Fins i tot aquest triangle és a punt d'ésser edificat durant els anys setanta i no ho és gràcies a les reivindicacions dels veïns del barri. Una altra zona verda important, prevista entre l'avinguda del Perú i el Cementiri, es veurà també disminuïda de manera gradual; en part es construirà i en part serà ocupada per edificis escolars. I es podrien esmentar molts altres exemples.

El Pla Parcial del 1957 es modificà posteriorment per incorporar-hi el traçat de l'autopista Montgat Mataró i per la implantació del polígon Espartero, avui polígon de la Torre Llauder, promogut pel *Ministerio de la Vivienda*.

MATARÓ, 1962.

L'any 1962, l'any de la nevada, la ciutat era molt diferent de l'actual però en plena expansió.

A baix a mar finalitzava la construcció dels blocs de l'Aliança i es construïa als carrers de l'entorn i també al carrer de Floridablanca i altres carrers travessers.

Al nord de la població, feia poc (1957) que a la plaça de Puerto Rico i zona de l'escorxador s'havia inaugurat el grup d'habitatges de renda

limitada Federico Mayo i començaven a edificar-se els carrers del voltant. El Patronat Ilduro, institució de tipus benèfic, amb participació de l'Ajuntament i de la Caixa d'Estalvis, construïa habitatges senzills a la mateixa zona, amb façana al Desviament, ara avinguda d'Amèrica, i l'Ajuntament de la ciutat havia obrat el conjunt d'habitatges de dessota el Cementiri. També a l'avinguda d'Amèrica havien sorgit els primers blocs d'en Calvet i es construïen habitatges unifamiliars a l'indret del Primer de Maig, carrer de Joan Carles Panyó, Esteve Cortils, etc...

A la banda de ponent s'ampliava Mataró per la zona del carrer de Pizarro. Més a ponent, sense continuïtat, es formava el barri de Peramàs, promogut per la Caixa d'Estalvis mataronina, seguint les previsions del Pla Parcial del 1957. Continuava l'edificació a Cerdanyola, emparada amb llicència municipal perquè era inclosa al Pla Parcial del 1957, i a Cirera sense cap mena de llicència. I l'any 1960 s'havia iniciat la primera de les urbanitzacions del terme de Mataró, Santa Maria de Cirera o Les Sureres.

L'any 1962 es programa una operació que marcarà la ciutat. La Caixa d'Estalvis compra la finca de l'antiga caserna de Mataró. Serà l'inici de l'avinguda Jaume Recoder.

LA DÈCADA DELS SEIXANTA. EL CREIXEMENT INDISCRIMINAT.

Els anys seixanta són els anys de la gran expansió urbana. Bàsicament podem constatar tres classes d'actuacions, les incloses al *Pla Parcial*, les fetes al marge del Pla i les que originen les urbanitzacions del terme.

El creixement és indiscriminat, sense cap mena de programa de conjunt. La llei de l'oferta i la demanda, o bé la voluntat o la necessitat dels propietaris del terreny, fa obrir nous carrers i fins i tot fa créixer nous barris. El procés és gairebé sempre el mateix, tant en les zones incloses al Pla Parcial, com en les que no ho són, com en les urbanitzacions. S'obren els carrers, es planteja el clavegueram (inexistent a les urbanitzacions), s'hi fa arribar l'electricitat, s'assegura el subministrament d'aigua i es procedeix a la venda dels solars. La venda es fa majoritàriament a terminis, que a vegades fins i tot són setmanals. I després s'edifica. En la major part dels casos l'Ajuntament de la ciutat, pel sistema de les contribucions especials, urbanitzarà després els carrers.

De manera paral·lela sorgiran promotors individuals o societats que es dedicaran a la construc-

ció i venda d'habitatges o a la compra-venda de solars. Moltes famílies immigrades s'edifiquen la pròpia casa. Construir, vendre o comprar és en aquesta època un negoci segur i important per la gran demanda originada per les successives onades immigratòries.

La Caixa d'Estalvis de Mataró és en aquesta dècada el promotor de sòl més important i, a més, construeix habitatges. L'any 1960 urbanitza el barri de Peramàs, a l'antiga finca d'aquest nom, coneguda com la *Casa de la Por*. El barri serà edificat parcialment per la pròpia Caixa, que també vendrà solars a promotors particulars. L'any 1964 urbanitzarà a Cerdanyola la ronda de Cerdanya i carrers annexos, Burriac, Garrotxa, Vallès, etc..., i posarà en venda els solars que s'edificaran molt ràpidament. L'any 1968 urbanitzarà la carretera de Mata i els carrers Poeta Punsola, Santiago Rusiñol, Gibraltar, etc..., zona que també s'edificarà immediatament.

Els primers seixanta veuran l'inici del barri de Rocafonda, entre l'avinguda del Perú i la ronda del Pintor Estrany, gairebé edificat del tot a la fi de la dècada. A partir de 1968, en dues fases, es formarà el nucli de can Clavell. A Cerdanyola, a la part sud, es completarà i urbanitzarà la zona compresa entre l'avinguda Gatassa i la ronda Exterior (avui president Tarradellas) i entre el passeig de Ramon Berenguer i la carretera d'Argentona (avui avinguda Puig i Cadafalch); a la part nord es completarà la trama ja iniciada i l'edificació arribarà fins als Salesians.

Al marge de les previsions del Pla General, sense cap mena de llicència municipal, s'amplia i edifica el nucli de Cirera, al nord i a ponent. En direcció nord se segueix la línia de la carretera de les Sureres. A ponent s'edifiquen les zones del torrent de la Pólvora i del carrer Sevilla. Més endavant els nous carrers amb nom de Mare de Déu completaran el barri.

I l'any 1966, també en zona no edificable segons el Pla Parcial del 1957, sorgirà el nou barri de La Llàntia, que s'edificarà progressivament i es consolidarà durant els anys setanta.

Igualment en la dècada dels seixanta es formaran les altres urbanitzacions del terme: Les Sureres, can Cabot de la Brolla, can Quirze, can Vinardell, La Cornisa...

ELS ANYS SETANTA: ELS PLA-MAT I LA CRISI.

La formació i edificació del polígon Espartero, actualment polígon de la Torre Llauder, promogut pel *Ministerio de la Vivienda* i projectat des de

Madrid, fou una actuació incoherent, estranya a la trama urbana de la ciutat, que va comportar, a més, la pèrdua d'un monument històric, la Torre Llauder, masia medieval amb torre de defensa, i la destrucció parcial de la vila romana del mateix nom.

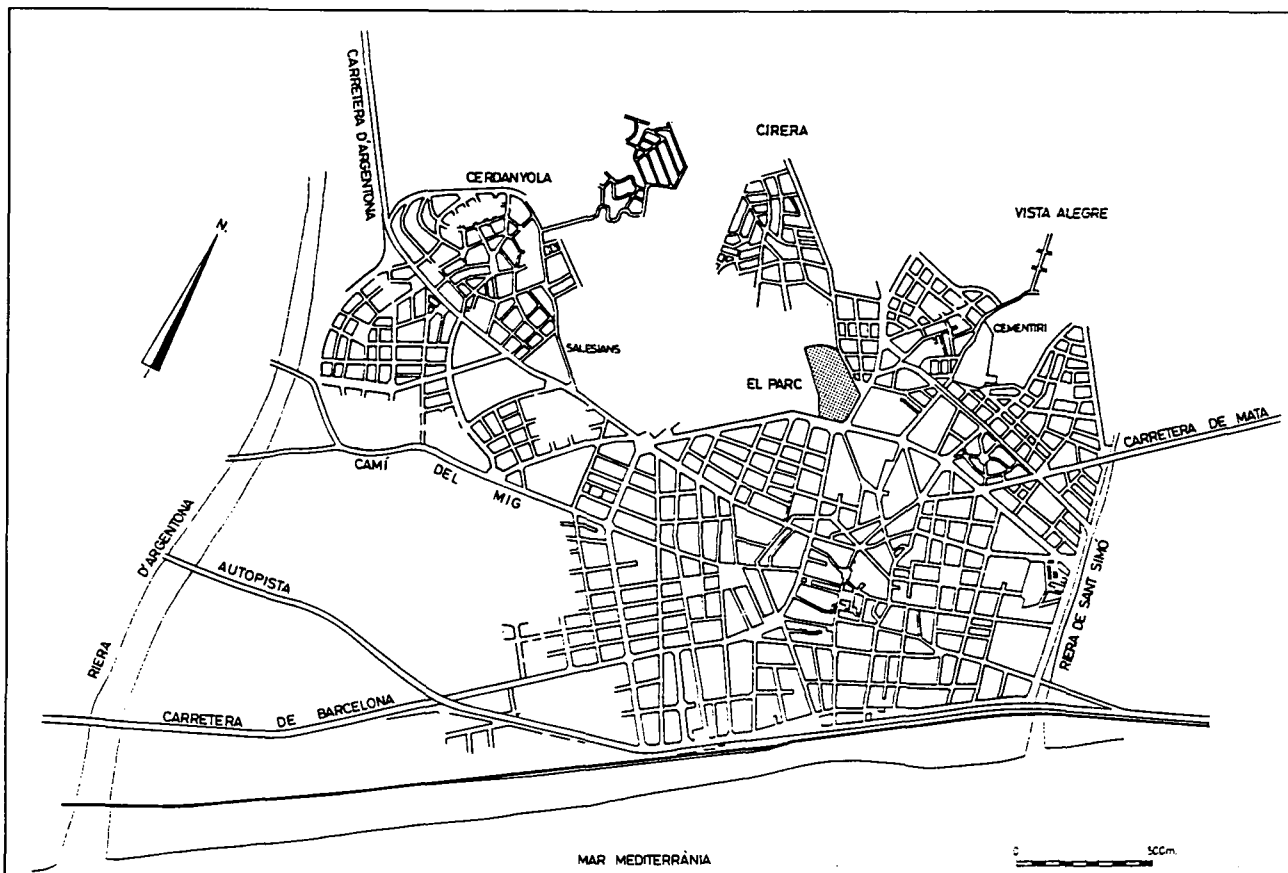
Els primers setanta seran encara anys de creixement. I l'any 1971, per primera vegada des del 1957, l'Ajuntament de la ciutat pren la iniciativa de programar el desenvolupament i encarrega a l'arquitecte barceloní Ribas Piera, i després a dos joves arquitectes mataronins, Agàpit Borràs i Manel de Torres, la redacció d'un nou Pla General. Serà el Pla Mat 1971.

Exposat al Parc dins del recinte de la fira d'aquell any, causa un rebombori important. El Pla Mat 1971 era innovador respecte a l'oficiós Pla Parcial del 1957. Incorporava els barris fins aleshores fora del Pla, ponderava edificabilitats, introduïa vies de comunicació i de connexió entre els barris, planejava zones d'equipaments, assenyalava els edificis a incloure en el catàleg del patrimoni arquitectònic, marcava diferents zones verdes i recuperava un gran parc previst l'any 1878, ampliant el Parc Municipal existent fins al torrent de can Boada. Després de l'exposició l'Ajuntament va cancel·lar l'encàrrec als dos arquitectes. Tot i això, el Pla Mat 1971 va servir de base de totes les rectificacions posteriors i, fins i tot, el pla definitivament aprovat l'any 1977 incorpora una part de les seves previsions.

Germà Vidal, arquitecte municipal, va redactar tot seguit el Pla Mat 1973, que immediatament va servir de base per a les noves llicències d'obres. Contenia una part important de les traces del Pla Mat 1971, l'ampliació del parc inclosa, reduïa l'edificabilitat retallant alçades i suprimint la construcció d'àtics i sobre-àtics, però atenuava les altres actuacions del primer pla. L'any 1974 era novament modificat per l'aleshores arquitecte municipal Narcís Majó.

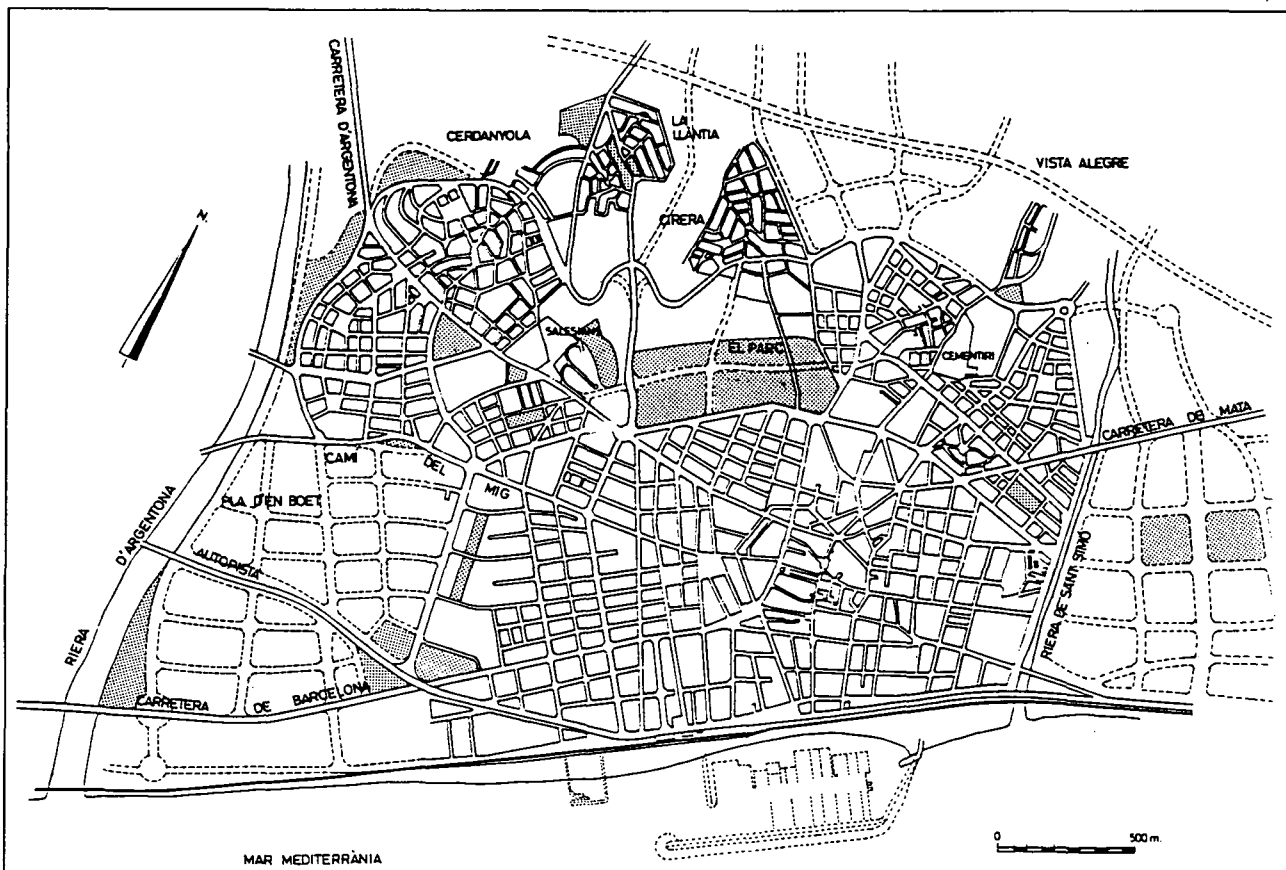
I finalment l'any 1975 l'Ajuntament encarregarà a l'arquitecte Joan Miquel Solans i a l'advocat Miquel Roca i Junyent la redacció definitiva del Pla General, que aquesta vegada, tot i la important oposició d'alguns sectors de la població, seria aprovat definitivament el 25 de febrer de 1977, gairebé cent anys després del Pla d'Eixampla de 1878 (3).

El Pla Mat 1977, encara vigent, determina les possibilitats d'edificació al Sector General, zona de paràmetres tradicionals, amb façanes seguides, nombre de plantes i profunditats edificables, i per a l'ampliació de la ciutat programa polígons d'actuació; a més zonifica tot el terme. I situa el futur port davant mateix del centre de Mataró.

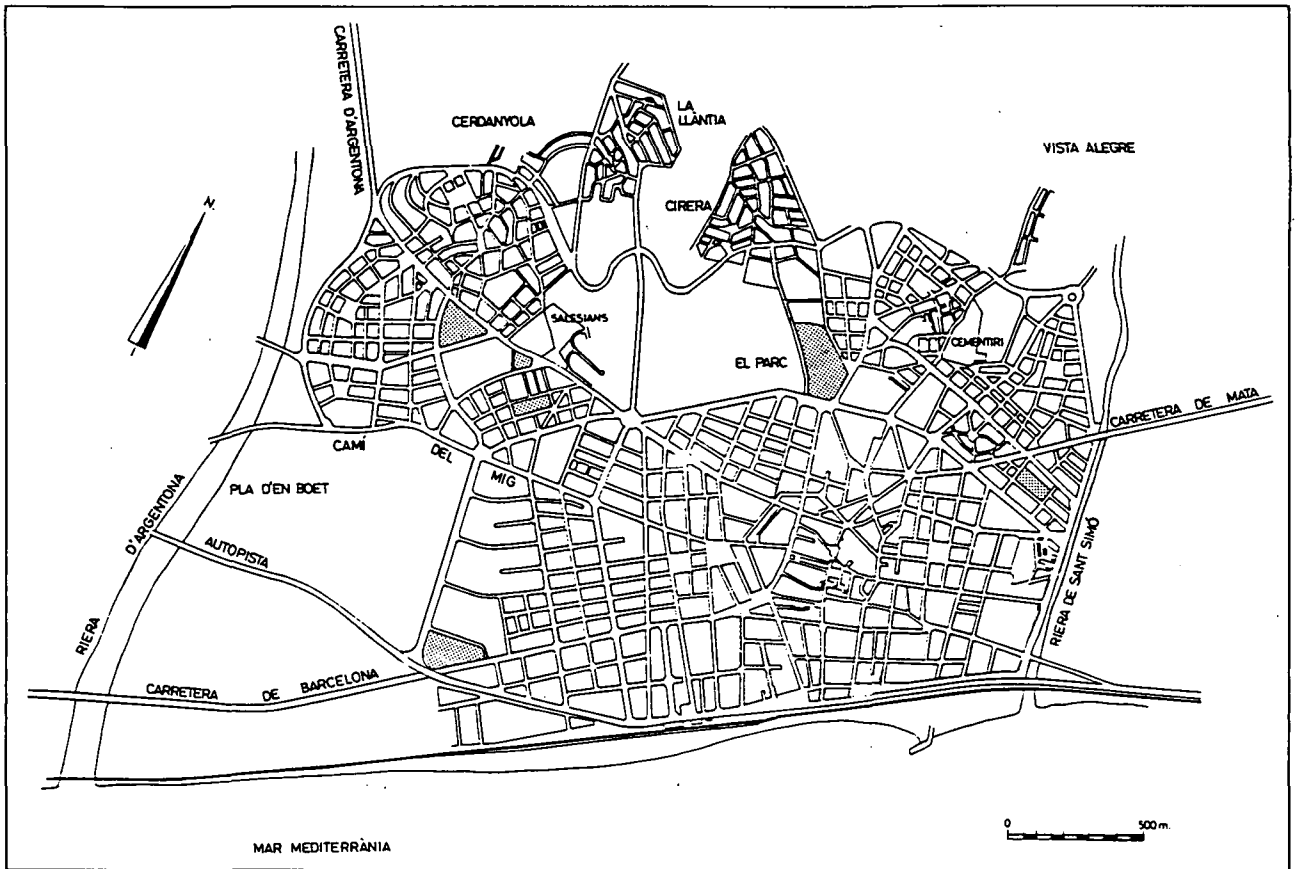
Mataró, 1970

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonat i Casadevall

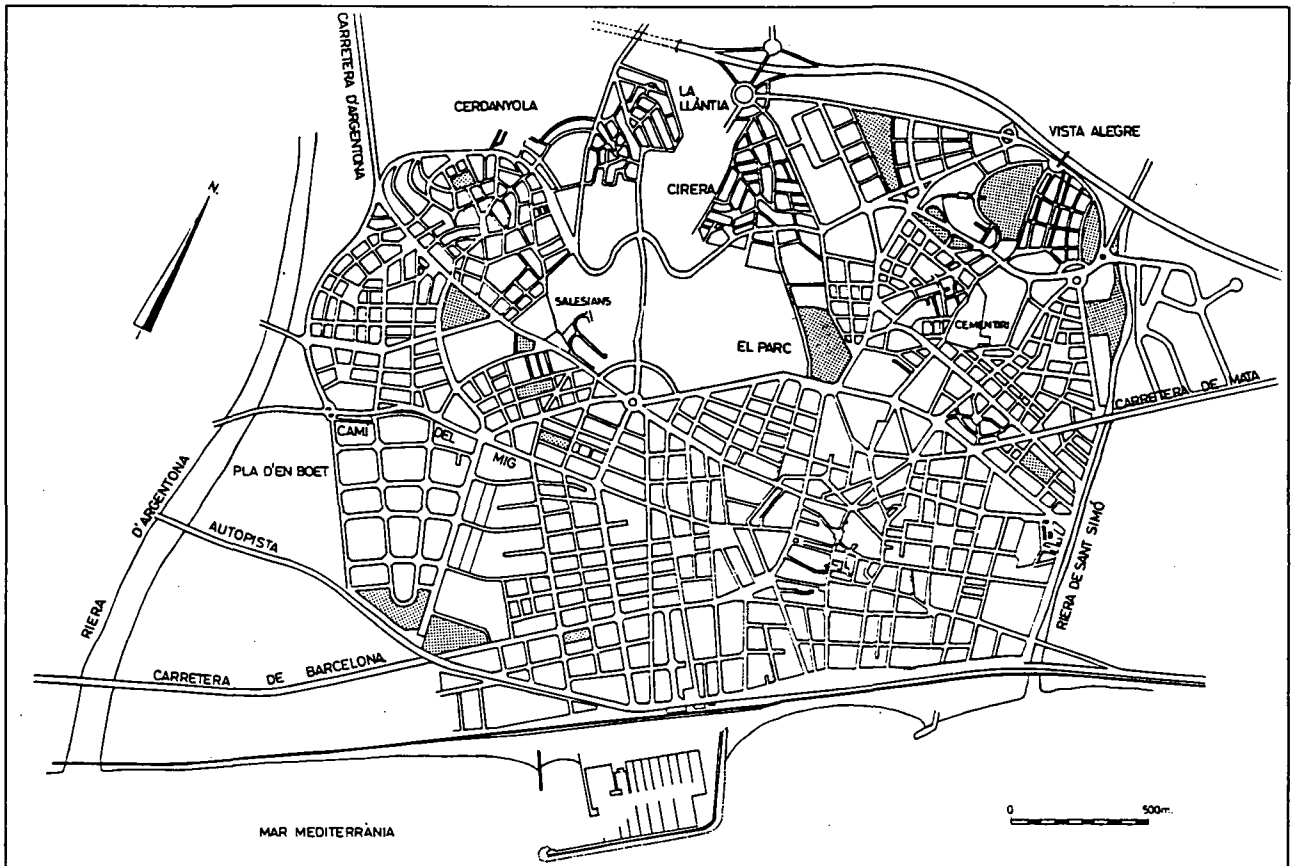
El Pla General de 1977

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonat i Casadevall

Mataró, 1980

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Mataró, 1992

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Del Pla Mat 1977 es pot dir que programa una ciutat inconnexa, formada per polígons d'actuació individualitzats, sense previsió d'una trama global unitària. També que en les zones del Sector General preveu l'edificació d'una nova ciutat, al marge de la ciutat existent, com si només fossin vàlides o possibles actuacions de substitució.

Entre 1970 i 1975 s'edifica Cerdanyola sud, o sigui els carrers inclosos entre el passeig de Ramon Berenguer i el Camí del Mig, i pràcticament es completen les zones edificables compreses en el Sector General del Pla 1977. Els primers setanta són els anys del gran *boom* de la construcció i també de les grans reivindicacions populars, d'entre les quals esmentarem la més emblemàtica, la que aconseguirà la preservació del parc Puig i Cadafalch a Cerdanyola. Després vindrà la crisi i de manera paral·lela les teories del creixement zero.

DE LA CRISI A L'EXPANSIÓ PRE-OLÍMPICA: ELS ANYS VUITANTA.

La crisi marca els darrers anys setanta i els primers vuitanta. Hi ha molt poca edificació. La ciutat queda com tranquil·la, després de tants anys de continuat creixement. I la represa de 1985 l'agafa desprevinguda. Hi ha pocs solars edificables, no hi ha previsió de zones de nova urbanització, i no hi ha sòl industrial. La puja de preus és ràpida i significativa; tornen a imposar-se les lleis del mercat.

Fins a l'any 1986 no es programen els nous polígons industrials de Mata-Rocafonda i la primera fase del Pla d'En Boet. A Mata-Rocafonda es construeix immediatament; el Pla d'En Boet arriba tard i amb preus molt elevats, però tot i això s'hi comença a edificar.

La manca de sòl per a habitatges determina actuacions de substitució en zones d'antigues indústries, com a can Marfà o can Recoder. La Generalitat crea el polígon Incasol a can Clavell. A Cerdanyola s'urbanitza el mas Sant Jordi i s'edifiquen la pràctica totalitat dels solars existents. La fi de la dècada veurà l'inici de les obres del port (1988), la formació del polígon Vista Alegre Est i la construcció de la nova autopista Mataró-Palafolls, fet important que marca el territori.

En plena crisi, l'any 1981, l'Ajuntament aprova el Pla Especial del Catàleg. Va ser un gran pas de cara a la protecció del patrimoni arquitectònic matoroní perquè, tot i que Mataró no és pas una ciutat monumental, té característiques pròpies i diferenciades. A la dècada dels anys vuitanta hi ha

actuacions de restauració exemplars, el Casal del carrer de Bonaire, can Ximenes i la capella de Sant Sebastià, però també hi ha destruccions, can Barot a la Riera, can Vendrell a la plaça Xica, i actuacions discutides o discutibles, com la plaça de la Peixateria.

MATARÓ 1992.

Els primers anys noranta, superada l'eufòria preolímpica, han portat a la ciutat i al país una nova crisi econòmica. Però, encara, continua el creixement.

L'Ajuntament de Mataró, a través de la societat municipal PUMSA, creada expressament per a la promoció urbanística, és ara el principal protagonista. PUMSA promou en aquest moment el polígon Camí de la Serra, al nord de la ciutat, entre la carretera de Cirera, el nou traçat de l'autopista i la segona fase del polígon industrial Pla d'En Boet.

Són també iniciades les obres de la Via Europa que unirà l'autopista amb la plaça de Granollers.

I són programades les obres de remodelació de la Riera i de la plaça de Santa Anna, que han de donar nova imatge al centre històric de la ciutat.

A manera de cloenda podem dir que trenta anys de creixement han format una ciutat incoherent, molt densa, inconnexa i no pas orgànica, molt diferent de la que existia l'any 1962, l'any de la nevada. Però aquesta és la nostra ciutat. I encara —sempre— és possible de reconvertir-la o de millorar-la. Almenys sempre en queda l'esperança.

Manel Salicrú i Puig

NOTES.

1.- L'evolució urbana de Mataró des de l'època medieval fins a l'any 1957, és explicada magistralment per Joaquim LLOVET a *La ciutat de Mataró*, volum I, Editorial Barcino, Barcelona, 1959.

2.- Hi varen participar Lluís Gallifa, arquitecte municipal, Miquel Brullet, Antoni Pineda, Joaquim Viladevall, Esteve Martí Coll i Jordi Capell.

3.- El Pla General d'Ordenació Urbana i Territorial de Mataró vigent fou presentat el mes de novembre de 1975. L'aprovació inicial va ésser el 31 de març de 1976, l'aprovació provisional el 10 de desembre de 1976 i l'aprovació definitiva el 25 de febrer de 1977.